

І знову є робота для «Чорного тюльпана», тепер біля невпізнаних солдатських тіл

Місія «Чорний тюльпан», яку проводять пошуковці Всеукраїнської громадської організації «Союз «Народна Пам'ять», триває у зоні АТО. Її мета – пошук і ексгумація тіл українських військових, які загинули в зоні збройного конфлікту. Нині волонтери дослідили близько 15 населених пунктів, виявили й передали Міністерству оборони України тіла більш як 160 військовослужбовців.

У деяких загиблих було знайдено документи. Скоріш за все, їх особи вдасться встановити.

Про те, які проблеми виникають у волонтерів, як вони вирішують питання з бойовиками про переміщення пошуковців територією, що дихає вогнем і смертю, і чому більшість загиблих військовослужбовців неможливо ідентифікувати в польових умовах, розповідає голова ВГО «Союз «Народна Пам'ять» Ярослав ЖИЛКІН.

34

Місце поховання бійців

– Гуманітарна місія з пошуку тіл українських військовослужбовців, які загинули в зоні проведення антитерористичної операції, триває з вересня нинішнього року. Пошуковці ВГО «Союз «Народна Пам'ять» не припиняють своєї нелегкої справи, часом ризикуючи життям. Багато тіл військових знайдені завдяки повідомленням представників Міжнародного комітету Червоного Хреста. І за це ми їм дуже вдячні. Буквально протягом минулого тижня представники місії «Чорний тюльпан» виявили множинні фрагменти тіл загиблих українських військовослужбовців. На жаль, ні документів, ні особистих речей, котрі дали б змогу встановити особи військових, знайдено не було. Крім останків військовослужбовців, пошукова група виявила й тіло військового, якого вдалося ідентифікувати за особистими речами. Через законодавчі й морально-етичні обмеження місія «Чорний тюльпан» поки не має права розголошувати ці дані. Усі матеріали й тіло загиблого передані фахівцям Міністерства оборони.

Дві третини страшних знахідок зроблені на території Іловайського котла, куди сили АТО потрапили наприкінці серпня після оточення й розстрілу їх російськими військами. Тіл російських солдатів не знайдено, але характерні сліди їхнього перебування саме в цьому місці на землі збереглися. На жаль, там ще залишилися загиблі. Іловайськ нами дотепер повністю не відпрацьований. Це дуже важко фізично. Ми дослідили лише місця основної концентрації, де були можливі масові поховання. Колони були спалені під час руху й на виході, де військовослужбовці зазнали основних втрат. Але частина людей намагалася сховатися в полях. Як нам розповідали, у них стріляли з великокаліберних кулеметів. Ця територія засіяна соняшником, навколо посадки з нескінченними розтяжками. Є дуже багато важкодоступних місць, де можуть лежати загиблі. Наприклад, людину було поранено, вона змогла вирватися, але десь у глибині поля померла. А довкола все заміновано.

Коли почалися активні бойові дії на Донбасі, ми зрозуміли, що, оскільки у наших військовослужбовців немає індивідуальних жетонів, матимемо зниклих безвісти. Можливо, ще навіть командування й самі солдати цього не розуміли, а ми вже знали, що невпізнані неминуче будуть. Ми з цим зустрічаємося постійно при пошуку солдатів, які загинули під час Другої світової війни. Уявіть собі, тільки кожного сотого радянського бійця вдасться ідентифікувати. І все через відсутність індивідуальних жетонів. Незрозуміло, чому дотепер із цих сумних уроків історії не зроблені висновки? Але ми над цим працюємо. Вийшли з ініціативою на Генштаб і незабаром такі жетони мають з'явитися в наших захисників.

Звичайно, роботи непочатий край. Потрібно встигнути до весни вивезти якнайбільше загиблих зі Сходу України. Першу експедицію очолив я, а нині вони відбуваються позмінно практично щотижня й навіть щодня. Думаю, виїздів у зону АТО нашими пошуковцями вже було зроблено понад 50. Винятки бувають тоді, коли нас ламається транспорт або погодні умови не дають можливості вести пошуки. Бували випадки, коли нам категорично не радили їхати – як наші, так і бойовики. Звичайно, спершу ми попередньо узгоджуємо деталі. На жаль, я не можу розголошувати подробиці переговорів. Але нас на тій стороні завжди чекають, ми працюємо за заздалегідь погодженим маршрутом, обстежуємо певний район, потім залишаємо територію й передаємо тіла представникам Збройних Сил України.

Чому бойовики дають нам можливість працювати на полях боїв? Скажу чесно, незважаючи на те, що вони воюють проти нас. Усі ми люди. В усіх є рідні й близькі. Вони нас зрозуміли. Ми зуміли їх переконати: з мертвими не воюють. Ми ж не військовополоненими або пораненими опікуємося. Це питання неодноразово порушувалося на переговорах. І прийшли до висновку, що тіла загиблих дружинам і матерям треба повернути. Крім нас, є ще пошукові групи, які їздять на свій страх і ризик. Але ми намагаємося не імпровізувати. Наше завдання полягає в то-

Ексгумаційні роботи

Колись ця купа заліза була бойовою машиною

Важко навіть уявити, що тут відбувалося

му, щоб усі учасники нашої пошукової експедиції виїхали із зони бойових дій живими й здоровими. Безпека понад усе. Ризикувати життям, потрапляти під кулі, робити нових «двохсотих» немає жодного сенсу. Слава Богу, поки серйозних подій не траплялося. Гарантії й певні умови дотримуються. Плюс, коли ми працюємо, поруч із групою завжди перебуває представник тієї сторони. А щоб нас не переплутали з військовими, закупили собі будівельні комбінезони, а на них надягаємо жовтогарячі жилети, аби показати, що ми не ховаємося. Жовтогарячий одразу впадає в око, його легко помітити будь-якою оптикою. Так би мовити, одяг, який демаскує. Але нашу форму запам'ятали, і поки прецедентів не було. Нині проводимо роботу щодо одержання статусу Міжнародного Червоного Хреста, щоб працювати в їхній уніформі. Можливо, хоча б тоді стане спокійніше вести пошук.

Ще на початку нашого проекту працювала гаряча лінія зі збору інформації. Тоді вона, щоправда, орієнтувалася на інциденти, пов'язані з руйнуванням пам'яток, вандалізмом. Цю лінію ми перепрофілювали на дзвінки тих, хто потребує допомоги й розшукує безвісті зниклих. Вона була призначена для родичів і військово-службовців, котрі бачили, як загинув їх товариш, але не змогли евакуювати тіло. До нас почали надходити звернення, ми їх систематизували й видавали технічні завдання нашим групам. Нині інформація, яка надійшла з Донецької області, уже майже відпрацьована. Залишилися окремі місця, куди ми не змогли поки дістатися з різних, не залежних від нас причин. Періодично ще одержуємо інформацію від місцевих жителів безпосередньо на виїздах. Пам'ятаю, під Новокатеринівкою, де тіло нашого солдата висіло на проводах електропередачі, нам допомогли представники тамтешньої влади, які знайшли машину з піднімальною вишкою. Ми знали загиблого з проводів, виявився моїм земляком, кривооружем. Також місцеві розповіли про тіла загиблого подружньої пари неподалік. Ми приїхали наступного дня, але в зазначеному місці тіл уже не було. Одного разу знайшли тіло в посадці: місцеві сказали, що там лежить цивільний. Приїхали, подивилися – справді, якийсь дідусь. Ми його умовно назвали бджолярем, бо поруч із ним знайшли сітку від бджіл.

Точну цифру невідомих загиблих, виявлених нами в останній місяць, назвати не можу. Наприклад, днями наші хлопці знайшли одного загиблого в згорілому танку, а при детальнішому огляді навколишньої місцевості збрали ще два пакети фрагментів тіл. Встановити кількість загиблих людей за цими фрагментами не вдалося. Ми не фахівці. Тому ми їх нумеруємо, описуємо й надсилаємо на експертизу. За цією купою плоти й кісток складно визначити візуально, скільки ти знайшов – трое чи семеро.

Упродовж цього часу з тілами загиблих ми знайшли, якщо не помиляюся, усього два жетони. Один саморобний, а другий ще старого радянського зразка. Його власник виявився офіцером запасу. В інших випадках намагаємося провести попередню ідентифікацію, хоча,

як нам пояснили слідчі, в юридичній площині такого поняття немає. Але ми все одно у своєму сленгу цей вислів використовуємо.

Отож, користуючись нашим поняттям, ми попередньо ідентифікували вже близько 50 людей. Здебільшого, так би мовити, за наведеннями. Наприклад, нам кажуть: заберіть тіла з тієї ями, там лежать такі-то люди, загинули тоді-то. Ми забираємо й, хоча зазвичай жодних документів у загиблих немає, однак попередню інформацію ми маємо й передаємо її фахівцям Міністерства оборони.

Іноді все-таки знаходимо якісь документи, світлини. Або, наприклад, у зоні пошуку перебуває розбита бойова машина, і на місці механіка-водія лежить тіло. У БМП є номер. Списуємо його й прикладаємо до супровідної документації. Адже все одно екіпаж десь має бути розписаний. Але це вже не наша зона відповідальності. Наше завдання – розшукати й передати тіла представникам Збройних Сил України.

Ще хочу розвіяти один міф, який російське телебачення періодично мусує в ЗМІ про нібито масові розстріли й знищення української армією мирного населення. Масових поховань немає взагалі з жодної зі сторін супротивників. Хоча періодично знаходимо цивільних людей, бойовиків. Ми допомагаємо знайти й поховати всіх. І ще раз повторюю: загиблий є загиблий.

Безперечно, крім моральних труднощів, котрих зазнають наші пошуковці, є й суто матеріальні. Нині в проєкті постійно беруть участь 36 людей, комплектуємо ще одну групу. Але найважчою для нас у цей момент є відсутність фінансування. Тримаємося з останніх сил, працюємо практично в борг. Транспортне питання, звичайно, стоїть на першому місці. Постійні поломки. Нині домовляємося з представниками одного фонду, які обіцяли допомогти з купівлею рефрижератора. Одну машину нам орендував банк безкоштовно. Поки їздимо на ній, повернути не вимагають. А вітчизняний транспорт краще не використовувати, бо на ремонт витратили вже стільки, що на ці гроші можна було придбати нову машину. На транспортні витрати йдуть колосальні гроші. На тиждень наші експедиції потребують близько 30 тисяч гривень. І це при тому, що всі ми волонтери. А, як відомо, громадські організації заборонено фінансувати з державного бюджету. На рівні влади це питання поки вирішити не вдається, усюди відписки. Покладаємося лише на власні сили й пожертвування наших громадян.

P.S.

Чергова пошукова експедиція повернулася із зони бойових дій в останні вихідні листопада. Усюди йшов сніг, укриваючи м'яким покривалом страшні картини війни. Учасники місії «Чорний тюльпан» виявили в зоні АТО тіла ще двох українських військово-службовців. Та пошуковці кажуть, що Донецька область ще цілком не відпрацьована, а пошуки в Луганській навіть не почалися.